

12. POPULAČNÍ PROJEKCE VÝVOJE OBYVATELSTVA

Na začátku ledna roku 2004 prezentoval Český statistický úřad výsledky nové projekce obyvatelstva České republiky do roku 2050 a s malým zpožděním i výsledky projekce vývoje obyvatelstva v jednotlivých krajích. Tato nejnovější projekce navazuje na definitivní výsledky sčítání lidu, domů a bytů 2001. Při tomto cenzu byli do celkového počtu obyvatel kromě osob s trvalým pobytem na území České republiky zahrnuti také cizinci s dlouhodobým pobytem (tj. s pobytem na základě víza nad 90 dnů podle zákona č. 326/1999 Sb.) a cizinci s azylem.

Projekce za celou Českou republiku byla zpracována ve třech variantách (nízká, střední a vysoká), lišících se scénáři očekávaného vývoje. Základním vstupním údajem byl počet obyvatel České republiky podle pohlaví a věku, vybilancovaný k 31. 12. 2002 (práh projekce). Horizontem projekce byl ve všech výpočtech rok 2050.

Rozšířením statistiky migrace o cizince s dlouhodobým pobytem se změnil pohled na pohyb cizinců přes hranice České republiky. Objem stěhování je tak výrazně větší (tito cizinci tvoří v současnosti většinu všech stěhujících se osob), jiná je i jejich struktura podle pohlaví a věku – výrazně převažují muži a jedná se zejména o mladší osoby. Migrace je neobtěžněji prognózovatelnou složkou populačního vývoje. Proto je ve všech variantách po celé období výpočtu uvažováno konstantní migrační saldo (stejně jako v projekci OSN), jednotlivé varianty se liší pouze jeho výší.

Nízká varianta projekce je ve své podstatě pesimistickou variantou. Podle této varianty by v roce 2050 mohla Česká republika mít 8,07 miliónů obyvatel.

Nízká varianta projekce vychází z předpokladu stagnace současné nízké plodnosti žen v následujících 2 – 3 letech (úhrnná plodnost 1,18 – 1,19), poté – do roku 2030 – je očekáván v zásadě plynulý vzestup úhrnné plodnosti na 1,38 a po zbývajících 20 let je počítáno se stagnací úhrnné plodnosti na úrovni 1,40 – 1,42 dětí připadajících na jednu ženu reprodukčního věku. Současně se ve vstupních parametrech promítá posun nejvyšší plodnosti žen zhruba do věku 27 – 29 let.

Očekávané zlepšování úmrtnostních poměrů se promítne do zvýšení naděje dožití. Naděje dožití při narození mužů vzroste do roku 2050 na 77,8 roku a naděje dožití žen na 83,2 roku. Přitom největší „přínos“ pro zvýšení naděje dožití je očekáván od snížení úmrtnosti ve věku nad 60 let, u mužů také ve věkové skupině 40 – 59 let. Další snižování kojenecké úmrtnosti ovlivní střední délku života jen velmi málo.

Pro celé období výpočtu projekce je uvažováno kladné migrační saldo ve výši 10 tis. osob ročně, rozdělené podle pohlaví a věku.

Střední varianta projekce odhaduje snížení počtu obyvatel České republiky do roku 2050 na 9,44 miliónů.

Ve střední variantě projekce je uvažováno s malým růstem úhrnné plodnosti do roku 2005 ze současných 1,18 (odhad pro rok 2003) na 1,23. Do roku 2010 je očekáván vzestup na 1,30 a poté plynulé zvyšování až na 1,60. V posledních dvaceti letech prognózovaného období je předpokládána již stabilizace celkové úrovně plodnosti na úhrnné hladině 1,60 – 1,62 dítěte i struktury plodnosti podle věku ženy s nejvyšší plodností žen ve věku 28 – 30 let.

Očekávané, rovnoměrné, prodloužení naděje dožití při narození mužů v období do roku 2050 až na 78,9 roku znamená její zvýšení vzhledem k roku 2002 o 6,8 roku. Podobně, dosažení naděje dožití žen 84,5 roku k horizontu projekce představuje nárůst o 5,9 roku. U mužů je tedy předpokládáno o něco výraznější snížení úmrtnosti, které se projeví ve zmenšení rozdílu naděje dožití žen a mužů ze současných 6,5 roku na 5,6 roku. Největší „přínos“ na prodloužení naděje dožití je očekáván od poklesu úmrtnosti u mužů ve věku 40 – 79 let, u žen se jedná zejména o koncentraci do věku nad 60 let, které zároveň znamená i významný příspěvek zlepšení úmrtnosti osob starších 80 let. Vliv dalšího snižování kojenecké a dětské úmrtnosti, i úmrtnosti mladých osob, bude již malý.

Pro celé období výpočtu projekce je uvažováno kladné migrační saldo ve výši 25 tis. osob ročně, rozdělené podle pohlaví a věku.

Vysoká varianta projekce je optimistickou variantou. Podle této varianty by v roce 2050 mohla Česká republika mít 10,83 miliónů obyvatel.

Vstupní hypotézou vysoké varianty projekce je postupný růst úhrnné plodnosti ze současných 1,18 (odhad pro rok 2003) na 1,28 v roce 2005 s posunem nejvyšší plodnosti žen do vyššího věku, a poté další růst na 1,75 do roku 2030. I v této variantě se předpokládá stabilizace úrovně plodnosti po roce 2030. Jednotlivé varianty projekce se od sebe, kromě celkové výše plodnosti, odlišují i posunem věku nejvyšší plodnosti a tím i nárůstem průměrného věku matek při porodu. Vysoká varianta předpokládá maximální plodnost u 30 – 32letých žen.

Během prognózovaného období je předpokládáno u mužů prodloužení naděje dožití oproti roku 2002 (resp. 2003 – vlivem vyššího počtu zemřelých během chřipkové epidemie je odhadována stagnace naděje dožití pro tento rok) celkově o 8,2 roku (na 80,3), u žen o 7,4 roku (na 86,0). Opět by to znamenalo mírné snížení mužské nadúmrtnosti.

Pro celé období výpočtu projekce je uvažováno kladné migrační saldo ve výši 40 tisíc osob ročně, rozdělené podle pohlaví a věku.

Předpokládaný vývoj obyvatelstva Libereckého kraje do roku 2050

Základním údajem pro výpočet projekce pro kraje České republiky byly počty obyvatel podle pohlaví a jednotek věku, vybilancované k 31. 12. 2002 (práh projekce). Parametry plodnosti (specifické plodnosti žen) a úmrtnosti (koeficienty dožití) byly stanoveny na základě analýzy populačního vývoje, diferencovaně pro jednotlivé kraje podle tříletých průměrů za roky 2000 – 2002. V souhrnu za celou Českou republiku odpovídají očekávanému vývoji podle scénáře střední varianty republikové projekce. Je třeba zdůraznit, že projekce za kraje byla vypočtena bez vlivu vnitřní i zahraniční migrace a ukazuje tedy na hypotetický vývoj počtu a složení obyvatelstva krajů, ovlivněný pouze přirozenou měnou obyvatel. Důvodem je skutečnost, že při odhadu migrace nelze vycházet z minulých trendů a její vývoj považujeme v současné době za prakticky nepředvídatelný.

Projekce vývoje obyvatelstva Libereckého kraje s ohledem na budoucí vývoj porodnosti a úmrtnosti a za absence migrace očekává do roku 2050 pokles počtu obyvatel kraje z 427 321 v roce 2002 na přibližně 350 tisíc obyvatel. V souladu s prognózovaným vývojem lze předpokládat výraznou změnu složení obyvatel podle věku. Lze očekávat výrazné zvýšení podílu osob ve věku nad 65 let a k tomu odpovídající pokles podílu obyvatel v produktivním věku (15 – 64 let) a pokles dětské složky obyvatelstva do 14 let (z 16 % na 13,3 %). Věková struktura obyvatelstva je z pohledu projekce ovlivněna pouze předpokládaným vývojem porodnosti a úmrtnosti. Projekce, jak již bylo řečeno, nebere v úvahu vnitřní a zahraniční migraci, která právě budoucí věkovou strukturu obyvatel může výrazně ovlivnit.

Projekce za Liberecký kraj dále předpokládá vzestup úrovně ukazatele úhrnná plodnost, tj. průměrného počtu dětí narozených jedné ženě ve věku 15 – 49 let. Z důvodu postupného snižování podílu žen ve věkové skupině 15 – 49 let v populaci Libereckého kraje v jednotlivých letech je očekáváno postupné snižování počtu žen v reprodukčním věku a proto lze očekávat další snižování počtu narozených dětí.

V souladu s výsledky projekce vývoje obyvatelstva za Liberecký kraj lze předpokládat i výrazné prodloužení naděje dožití pro muže i pro ženy a zlepšení úmrtnostních podmínek pro obě pohlaví. Lze očekávat zvýšení naděje dožití do roku 2050 u mužů na 78,3 let a u žen na 84,4 let.